

سماع قرآن و کشته‌های آن

واحد نیت تصدیق
پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
کتابخانه مجلس شورای اسلامی
شماره: ۴۹۶۲۷
تاریخ: ۱۳۹۱/۲/۲۸

سرشناسه : عباسی، حبیب‌الله ۱۳۴۵-
عنوان قراردادی : قتل القرآن
عنوان و نام بدیدآور : سماع قرآن و کشته‌های آن به انضمام کتاب قتل القرآن لعلی /
حبیب‌الله عباسی، صدیقه پوراکبر کسمایی.
مشخصات نشر : تهران: سخن، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری : ۳۶۸ ص.
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۲-۵۴۱-۹
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
یادداشت : کتابخانه
یادداشت : نمایه
موضوع : قرآن - اعجاز
موضوع : سماع
شناسه افزوده : اکبریور کسمایی، صدیقه
شناسه افزوده : لعلی، احمد بن محمد، -۴۲۷ ق. قتل القرآن
رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۰ س ۸ ع ۲ / BP۸۶
رده‌بندی دیوبی : ۲۹۷/۱۵۸
شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۹۴۲۷

سَمَاعِ قُرْآنِ وَ کُشْتَه‌هَای آن

(به انضمام کتاب قتلِ القرآنِ ثعلبی)

دکتر حبیب‌الله عباسی

صدیقه پورا کبر کسمایی

انتشارات سخن

به: پدرم محمد

که طنین تلاوت قرآن سحر گاهیش

هنوزم ز خردی به خاطر در است.

حبیب‌الله عباسی

انتشارات سخن

خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه،

خیابان وحید نظری، شماره ۴۸

تکس: ۶۶۴۲۸۷۵

www.sokhanpub.com

E.mail: info@sokhanpub.com

سماع قرآن و کشته‌های آن

تألیف و ترجمه: دکتر حبیب‌الله عباسی

و صدیقه پوراکبر کسمایی

چاپ اول: ۱۳۹۰

لیتوگرافی: کوثر

چاپ: دایره سفید

تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۲-۵۴۱-۹ ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۲-۵۴۱-۹ ISBN: 978-964-372-541-9

مرکز بخش: تهران، خیابان انقلاب، مقابل دانشگاه، شماره ۱۲۲۴

تلفن ۶۶۴۶۰۶۶۷

فهرست مندرجات

۱۱	..... اشاره
۱۵	..... ۱. قرآن و مخاطبان آن
۲۷	..... ۲. قرآن و نخستین مستمعان
۲۹	..... قرآن و قریشیان
۴۰	..... قرآن و شاعران
۴۴	..... قرآن و پیروان ادیان دیگر
۴۸	..... قرآن و جنیان
۵۱	..... قرآن و دیگران
۵۵	..... ۳. قرآن و مستمعان صوفی
۱۱۱	..... ۴. حکایت‌ها
۱۲۰	..... حکایت‌های کوتاه کوتاه
۱۲۴	..... حکایت‌های کوتاه

حکایت‌های بلند.....	۱۳۴
۵. شرح احوال و آثار ثعلبی.....	۱۸۳
کشته‌های قرآن (ترجمه کتاب قتلی القرآن).....	۲۰۳
۶. پیوست‌ها.....	۲۳۱
تصویر متن قتلی القرآن.....	۲۳۳
تصویر دست‌نوشته قتلی القرآن.....	۲۶۷
فهرست آیات.....	۲۸۳
نمایه.....	۲۸۹
فهرست منابع و مآخذ.....	۳۰۱

بسم الله الرحمن الرحيم

اشاره

وَالثَّور الَّذِي أَنْزَلْنَا
[التغابن ۸۷]

اگر بپذیریم که متن همان قرائت یا به قولی کیفیت قرائت آن است، پس هر متنی و به طریق اولی قرآن، دارای سطوح متعددی است که قرائت‌های مختلف طلب می‌کند. گوینده اصلی متن قرآن که به مثابه وحی نازل شد و به نام‌های «الکتاب»، «الفرقان»، «النور»، «الهدی»، «الرحمة»، «الشفاء»، «المبین»، «الموعظة»، «البشیر» و «النذیر» خوانده شده، خداست و به مثابه متنی مکتوب، همان کلام الهی - زبان است. برای دریافت این متن از زبان آن می‌خواهیم تا با ما گفت‌وگو کند و سخن گوید.

همین زبان قرآن است که از بدایت تا نهایت، درهای دین اسلام را بر روی مردم گشود و می‌گشاید. برابر برخی روایت‌های منقول در همین کتاب، بسیاری از منکران و کافران، از رهگذر شنیدن این کلام به اسلام گرویدند. قرآن به مثابه متن است که از همه آثار دینی و دنیایی پیش از خود فراتر می‌رود و دین را به زبان ادبی و دنیا را به زبان دینی می‌نویسد. همین امر موجب مزیت شگرف

و شگفت آن و تعجب و سرگشتگی مخاطبانش شده است تا آن‌جا که فردی چون سعید بن مسیب را واداشته که بگوید: «من چیزی درباره قرآن نمی‌گویم و روشن‌تر از خاموشی چراغی نمی‌بینم»؛ چه قرآن به مثابه متن زبانی، در بدایات و نهایتش بیشتر به دریایی شبیه است که امواج آن همدیگر را در آغوش می‌گیرند. قرآن از بعد شکل و فرم، خلاصه شکل‌های قبلی سخن است و از حیث تکنیک و ساختار بر گفتگو و روایت و حکمت و مثل استوار است یا به تعبیری «چشمه‌ای است برای حقیقتی که به طور کلی، انسانیت از آن سیراب می‌شود». و از لحاظ جمال‌شناسی از چنان زیبایی‌ای برخوردار است که باعث نجات جهان می‌شود.

بی‌شک جلوه‌های زیبایی این جهان بیارند؛ لیک یگانه زیبایی ماندگار و بی‌تاریخ، قرآن کریم، معجزه جاویدان کلمه مقدس، محمد رسول‌الله ﷺ است که محققان و پژوهندگان مختلف اعم از مسلمان و مستشرق در اثبات این امر کوشیده‌اند و کتاب‌های بسیاری در این زمینه نگاشته‌اند که لاتعد و لاتحصی. مشهورترین این کتاب‌ها، دسته‌ای است که در باب اعجاز قرآن به رشته تحریر در آمده است و هر کدام در نهایت اقرار کرده که بعد زیبایی‌شناسی قرآن از عوامل مهم جاودانگی و اعجاز آن است. ما نیز بر همین باوریم که زیبایی قرآن، وجه غالب جمال‌شناسی آن بوده است و خواهد بود؛ از همین رو به گردآوری آن دسته از حکایت‌های موجود در نصوص صوفیه پرداخته‌ایم که مخاطبان و مستمعان قرآن خدا عمدتاً تحت تأثیر بعد جمالی و جلالی آن قرار گرفته و بیشتر قالب تهی کرده‌اند.

کتاب حاضر در شش فصل به نگارش درآمده است. فصل نخست، قرآن و مخاطبان آن است؛ بررسی اعجاز گونه قرآن و بیان نظریه‌های متفاوت متقدمان

در این باره، هم‌چنین اسلوب بیانی خاص قرآن به لحاظ نگارش و قرائت، تأثیر موسیقی قرآن در جذب مخاطب و درک رازهای هنری قرآن از مواردی است که در این فصل به آن اشاره رفته است.

در فصل دوم، قرآن و نخستین مستمعان آن؛ به تأثیر قرآن از بعد جلالی و جمالی آن بر شنوندگان اولیه اشاره رفته است و سعی بر آن بوده تا با بیان حکایاتی، تأثیر قرآن بر قریشیان، شاعران، جنیان، پیروان ادیان دیگر و نیز افراد عادی نشان داده شود؛ تأثیری که سبب شده بسیاری از اینان به محض شنیدن کلامی از قرآن، یا ایمان آورده‌اند و مسلمان شده‌اند و یا اگر بنا به مصلحت خویش ایمان نیاورده‌اند به فرانسائی بودن و اعجاز این متن اشاره کرده‌اند که استماع دزدانه قرآن دال بر این حقیقت است.

در فصل سوم، قرآن و مستمعان صوفی؛ درک و دریافت صوفیان از استماع قرآن مورد بررسی قرار گرفته است. واکنش متفاوت صوفیان نسبت به قرآن و شنیدار آن و بهره‌گیری متفاوت آنان از قرآن نوعی شگفتی در خواننده ایجاد می‌کند. در واقع تأثیرپذیری صوفیه از قرآن، منحصر به فرد است و بی‌شک این باور صوفیه که قرآن، حقیقتی مطلق است، بر تأثیرپذیری آنان مؤثر بوده است. هم‌چنین پیوند صوفیه با موسیقی و سماع از مواردی است که بر دریافت و ادراک صوفیه مؤثر واقع شده است و موجب شده تا آنان حالات شگفتی از خود بر جای بگذارند. تأثیرپذیری صوفیه از قرآن بیشتر از بعد جلالی آن و خوف از خدا بوده تا بعد جمالی و صوفیه متأثر از قرآن که به نوعی نماینده زهد اولیه اسلام به شمار می‌روند عموماً تحت تأثیر خوف الهی بوده‌اند. در واقع خشیت از خدا عامل اصلی تغییر و تأثیر آنان بوده است.

در فصل چهارم، حکایت‌ها؛ به بیان ساختار کلی حکایت‌های صوفیه پرداخته شده است. ویژگی‌های موجود در این حکایت‌ها مثلاً اختصار و ایجاز، نداشتن شخصیت و داشتن قهرمان و خلق‌الساعه بودن حوادث و خارق‌العاده و غیرعادی بودن این حکایات و هم‌چنین خطابی و شفاهی بودن آنان از مواردی است که به آن اشاره رفته است. در این قسمت، کارکردهای مختلف حکایت، بیان شده است. در پایان، حکایت‌های عرفانی به لحاظ حجمشان، طبقه‌بندی شده‌اند.

در فصل پنجم، شرح احوال و آثار ثعلبی؛ از زندگانی، تحصیلات، استادان و شاگردان، هم‌چنین آثار ثعلبی سخن رفته است. آن‌چه در باب نام و نشان، زندگانی و آثار او در کتاب‌های دیگر آمده از دیگر مواردی است که در این فصل مطرح شده است. هم‌چنین به پژوهش‌های جدید در این زمینه اشاره شده است.

فصل ششم، ترجمه‌ای از کتاب *قتلی القرآن* ثعلبی است و پس از آن، در پیوست، تصویر متن چاپی کتاب و تصویر قدیم‌ترین دست‌نوشته آن آورده شده است.

در پایان بر خود فرض می‌دانیم تا از تمامی کسانی که در این راه، یاریگرمان بودند، یاد کنیم و از جان و دل سپاسگزارشان باشیم:

از دوست ندیده و مهربان ساکن آلمان، جناب آقای محمد نباتی برای تهیه کتاب *قتلی القرآن* که در آن سامان به چاپ رسیده بود. از سرکار خانم راحله مراغه به جهت صفحه‌آرایی هنرمندانه کتاب. و از جناب آقای علی اصغر علمی، مدیر بادریت انتشارات سخن که به تشویق و ترغیب ایشان این کتاب به انجام رسید.

والحمد لله أولاً و آخراً

حبیب‌الله عباسی

صدیقه پورا کبر کسمایی

قرآن و مخاطبان آن

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْنَاهُ
خَانِقًا مُتَصَادِعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ
[العشر/۱۲]

قرآنی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آن را «جوامع الکلم» نامیده و خود، خود را «الکتاب» خوانده است، غایت نایسودگی زبانی و شناختی را برای قوم عرب و غیرعرب متبلور می‌سازد و به مثابه یک متن زبانی فراگیر، نه تنها به پرسش‌هایی درباره اخلاق، هستی، سرنوشت انسان در فرم و شکل هنری زیبایی پاسخ می‌دهد، بلکه دربرگیرنده رؤیای خاصی از انسان و زندگی و هستی است که مخاطب برای فهم آن باید هم ظاهرش را که همان زبان ویژه است، دریابد و هم جهان باطن آن را که همان معانی بلند و آسمانی است.

این فرم هنری زیبا در چنان نگارشی تبلور یافت که عرب زبان‌آور را سخت شگفت‌زده کرد؛ به گونه‌ای که همگی در بی‌همالی و بی‌نظیری‌اش و نامکرر بودن آن هم‌رأی شدند؛ چندان که نمی‌دانستند آن را باید با تکیه بر چه معیارهای شناخته‌شده‌ای، تعریف کنند. از این‌رو گفتند قرآن، نثر است، اما نه